



TÜRKİYE VE DÜNYADA FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ

Editör: Doç.Dr. Pınar TÜRKMEN BİRLİK

yaz
yayınları

Türkiye ve Dünyada Felsefe Grubu Eğitimi

Editör

Doç.Dr. Pınar TÜRKMEN BİRLİK

yaz
yayınları

2025

**Türkiye ve Dünyada Felsefe Grubu
Eğitimi**

Editör: Doç.Dr. Pınar TÜRKMEN BİRLİK

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-8678-02-4

Aralık 2025 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

10. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programının Öğrenme Kanıtlarının Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi.....	1
<i>Ekrem Ziya DUMAN</i>	

11. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programının Öğrenme Kanıtlarının Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi.....	18
<i>Ekrem Ziya DUMAN</i>	

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

10. SINIF FELSEFE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRENME KANITLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Ekrem Ziya DUMAN¹

1. GİRİŞ

İnsan, ancak eğitim aracılığıyla gerçek anlamda “insan” olabilir. Çünkü insanda doğuştan hazır yetenekler bulunmaz; bu yeteneklerin gelişmesi kendiliğinden gerçekleşmez ve onları açığa çıkaran süreç eğitimidir (Nutku, 2017, s. 63-64). Temel gereksinimlerin karşılanması, farklı yaşantı ve eylem imkânlarına dair bilgilendirilme ve eğitim gibi koşullar sayesinde insan; seçim yapabilme, alternatif davranışlarda bulunabilme ve eylemlerinde haz ya da acının ötesinde başka ilkeleri temel alabilme olanağı elde eder (Özcan, 2016, s. 384).

“İnsan” söz konusu olduğunda, eğitilmek; bireyin ruh ve beden sağlığı korunarak büyütülmesi, yeteneklerinin, davranışlarının ve iç dünyasının geliştirilmesi, kısacası onun “iyi insan” olarak yetiştirilmesi anlamına gelir (Uysal, 2004, s. 82). Doğanın sunduğu olumlu ya da olumsuz şartlar içinde yaşamını sürdüren insan, hem hayatta kalmak hem de başarılı olmak için sürekli ilerlemek zorundadır. Bu ilerlemenin temel koşulu ise eğitimidir. Çünkü insan durağan olmayan, sürekli değişen ve gelişen bir varlıktır; yeni durumlara, çevrelere ve nesnelere uyum sağlayabilmesi için eğitime ihtiyaç duyar. Bu süreç uzun soluklu, planlı ve sistemli bir çabayı gerektirir. Bu doğrultuda, bir ülkenin

¹ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Felsefe Grubu Öğretmenliği ORCID: 0000-0002-1965-1378.

nasıl bir öğrenci yetiştirmeyi hedeflediği; bir ders kapsamında hangi içeriklerin, amaçların ve yöntemlerin neden ve nasıl yer alacağını belirleyen bir rehber niteliğindeki öğretim programlarında açıkça ifade edilir (Girgin, 2011, s. 12). Bu programlardan biri de felsefe dersi öğretim programıdır.

Türk eğitim tarihinde felsefe dersi, II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in ilanına ve sonrasına uzanan süreçte, hem lise hem de yükseköğretim kademelerinde uzun yıllar boyunca önemli bir ders olarak yer almıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde ise lise düzeyindeki felsefe dersleri içerik, hedef ve öğretim yaklaşımları bakımından çeşitli değişikliklere uğramış olsa da ortaöğretim sistemi içinde sürekli olarak okutulmaya devam etmiştir. Bu çerçevede 1924, 1935, 1950, 1976, 1985, 1993, 2009 (Dombaycı, 2014, s. 320) ve 2018 yıllarında yürürlüğe giren programlar, dönemlerinin eğitim anlayışını ve toplumsal ihtiyaçlarını farklı yönleriyle yansıtmıştır (Demircioğlu & Duman, 2013, s. 272; Manav, 2015, s. 176; Duman, Küçükşabanoğlu & Demiralp, 2023, s. 9469; Duman, Arslan, & Küçükşabanoğlu, 2023). Günümüzde ise 10. ve 11. sınıflar için hazırlanan 2024 tarihli Felsefe Dersi Öğretim Programı uygulanmaktadır (İlkel & Duman, 2024; Kızıltan & İnanç, 2024).

Felsefe; varlık, bilgi ve değer alanlarında yürütülen kapsamlı, bütünleştirici ve rasyonel bir sorgulama etkinliği olup bilim, din ve sanattan bu yönleriyle ayrılır. Bilgelik sevgisine dayanan felsefe, hayret ve merakla başlayan, sorularla ilerleyen ve sorgulamalarla derinleşen bir düşünme sürecidir. Felsefeyle tanışan birey; düşünebilen, sorgulayabilen, eleştirebilen, üretebilen, bilgiyi eyleme dönüştürebilen, sorunlara çözüm önerebilen ve farklı görüşlere açık bir kişilik geliştirir. Bu doğrultuda 2024 Felsefe Dersi Öğretim Programı, öğrencileri söz konusu niteliklerle donatmayı amaçlayan bütüncül ve hayata dönük bir anlayışla hazırlanmıştır. Program, öğrencilerin felsefi bilgi ve becerileri içselleştirmesini; felsefeyi günlük hayatla

ilişkilendirmesini; kavram, soru ve problemleri yazılı ve sözlü olarak doğru bağlamda kullanmasını; görüş ve argümanlarını tutarlı biçimde temellendirmesini; metinleri felsefi açıdan analiz edebilmesini ve etik ilkelere uygun tartışmalar yürütebilmesini hedefler. Ayrıca öğrencilerin disiplinler arası ilişkiler kurarak felsefi düşünce geliştirmeleri, değerleri içselleştirilmiş bütüncül bir bakış açısı kazanmaları ve sosyal-duygusal öğrenme ile üst düzey düşünme becerilerini felsefe alan becerileriyle bütünleştirmeleri amaçlanmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2024, s. 2).

Bu bağlamda felsefe eğitimi, öğrencilerin eleştirel düşünme, akıl yürütme ve problem çözme gibi temel becerileri kazanmasında merkezi bir role sahiptir. Bu becerilerin geliştirilmesi ve ölçülmesi, geleneksel değerlendirme yöntemlerinin ötesinde, öğrencilerin derinlemesine anlama ve uygulama yeteneklerini ortaya koyan öğrenme kanıtlarının kullanımını gerektirir. 10. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı, bu bağlamda, öğrencilerin felsefi sorgulama süreçlerini yansıtan çeşitli ölçme ve değerlendirme araçlarını önermektedir. Bu çalışma, söz konusu öğretim programında yer alan öğrenme kanıtlarını ve ölçme araçlarını, belirlenen on bir farklı değişken açısından sistematik bir içerik analizi ile incelemeyi amaçlamaktadır. Elde edilen bulgular, programın değerlendirme yaklaşımının niteliğini, ağırlık verdiği beceri alanlarını ve üniteler arası dağılımını ortaya koyarak, felsefe eğitiminde ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yönelik önemli çıkarımlar sunacaktır. Çalışma, felsefe eğitiminin merkezinde yer alan eleştirel düşünme, akıl yürütme ve problem çözme gibi temel becerilerin nasıl ölçüldüğünü görünür kılması bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca elde edilen bulgularla hem öğretmenlere uygulamada yol gösterici olacak hem de program geliştirme çalışmalarına bilimsel bir temel sağlayarak felsefe eğitiminde

ölçme ve değerlendirme süreçlerinin güçlendirilmesine katkıda bulunacaktır.

1.1. Yöntem

Bu çalışmanın veri kaynağını, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 10. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme kanıtları ve öğrenme-öğretme uygulamaları bölümü oluşturmaktadır. Programda yer alan dokuz ünite (Felsefenin Doğası, Felsefe Mantık ve Argümantasyon, Varlık Felsefesi, Bilgi Felsefesi, Ahlak Felsefesi, Estetik ve Sanat Felsefesi, Siyaset Felsefesi, Din Felsefesi, Bilim Felsefesi) baz alınarak, her üniteye önerilen ölçme araçları belirlenmiştir. Veriler, frekans analizi, matris analizi ve görselleştirme teknikleri (dairesel grafik, çubuk grafik, ısı haritası) kullanılarak analiz edilmiştir.

2. BULGULAR VE YORUMLAR

2.1. Kullanılan Ölçme Araçları Bakımından İncelenmesi

Öğretim programında önerilen ölçme araçlarının üniteler bazındaki toplam kullanım sıklığı incelendiğinde, programın değerlendirme yaklaşımının ağırlıklı olarak alternatif değerlendirme yöntemlerine odaklandığı görülmektedir.

Tablo 1. Kullanılan Ölçme Araçları Bakımından İnceleme

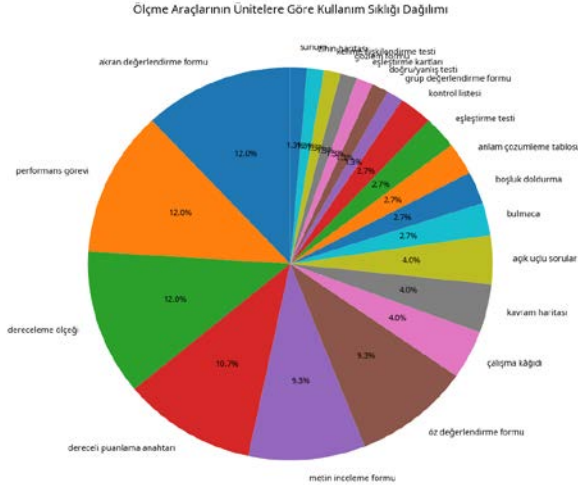
Ölçme Aracı	Kullanım Sıklığı (9 Ünite Üzerinden)
Akran Değerlendirme Formu	9
Performans Görevi	9
Dereceleme Ölçeği	9
Dereceli Puanlama Anahtarı	8
Metin İnceleme Formu	7
Öz Değerlendirme Formu	7
Çalışma Kâğıdı	3
Kavram Haritası	3
Açık Uçlu Sorular	3
... (Diğerleri)	2 veya 1

Akran değerlendirme formu, performans görevi ve dereceleme ölçeği gibi araçların tüm ünitelerde (%100) önerilmesi, programın felsefi düşünme süreçlerinin değerlendirilmesinde sürece dayalı, çok boyutlu ve öğrenci merkezli bir yaklaşımı benimsediğini göstermektedir. Bu durum, felsefe dersinin doğası gereği ezberden ziyade, felsefi argüman geliştirme ve eleştirel sorgulama becerilerini ön plana çıkarma amacını desteklemektedir.

Geleneksel araçların (açık uçlu sorular, doğru/yanlış testi) düşük sıklıkta kalması, programın felsefi bilginin edinimi yerine, bilginin uygulanması ve değerlendirilmesine odaklandığının güçlü bir kanıtıdır.

2.2. Kullanılan Ölçme Araçlarının Ünitelere Göre Sıklığı ve Dairesel Grafiği

Ölçme araçlarının toplam kullanım sıklığının dairesel grafiği, programın değerlendirme felsefesini görsel olarak özetlemektedir.



Şekil 1. Ölçme Araçlarının Toplam Kullanım Sıklığı

Grafikte açıkça görüldüğü üzere, Akran Değerlendirme Formu, Performans Görevi ve Dereceleme Ölçeği en büyük dilimleri oluşturmaktadır. Bu yoğunluk, felsefe eğitiminde değerlendirme sorumluluğunun öğrencilere devredildiğini ve üst düzey bilişsel becerilerin (analiz, sentez, değerlendirme) ölçülmesine öncelik verildiğini düşündürmektedir. Program, öğrencilerin yalnızca felsefi içeriği bilmesini değil, aynı zamanda bu içeriği kullanarak özgün ürünler ortaya koymasını (Performans Görevi) ve bu ürünleri belirli kriterlere göre değerlendirmesini (Dereceleme Ölçeği, Akran Değerlendirme) beklemektedir.

2.3. Ünitelere Göre Kullanılan Farklı Ölçme Araçları

Ünitelere göre kullanılan ölçme araçlarının matrisi, her ünitenin kendine özgü değerlendirme ihtiyaçlarını yansıtmaktadır.

Tablo 2. Ünitelere Göre Kullanılan Farklı Ölçme Araçları

Ünite	Akran Değ.	Performans Görevi	Dereceleme Ölçeği	Dereceli Puanlama Anahtarı	Metin İnceleme Formu	Öz Değ. Formu	Açık Uçlu Sorular	Çalışma Kâğıdı	Kavram Haritası
1. Felsefenin Doğası	1	1	1	1	0	1	1	1	1
2. Felsefe, Mantık Ve Arg.	1	1	1	0	0	1	1	0	0
3. Varlık Felsefesi	1	1	1	1	1	0	0	0	0
5. Ahlak Felsefesi	1	1	1	1	1	0	1	1	0
9. Bilim Felsefesi	1	1	1	1	1	1	0	0	1

Ünitelere göre kullanılan ölçme araçlarının matrisi, her ünitenin kendine özgü değerlendirme ihtiyaçlarını yansıtmaktadır. Felsefenin Doğası ünitesi, grup değerlendirme

formu ve kelime ilişkilendirme testi gibi sadece bu ünite de görülen araçlarla en çeşitli değerlendirme yelpazesine sahiptir. Buna karşın, Varlık Felsefesi ve Ahlak Felsefesi gibi ünitelerde öz değerlendirme formu önerilmemesi dikkat çekicidir. Felsefe, Mantık ve Argümantasyon ünitesinde doğru/yanlış testi ve bulmaca gibi geleneksel araçların kullanılması, bu ünitenin kavramsal ve mantıksal yapıya odaklanmasından kaynaklanabilir. Metin İnceleme Formu'nun ise Varlık Felsefesi'nden başlayarak sonraki tüm ünitelerde (3-9) yer alması, programın ilerleyen aşamalarında felsefi metin analizi becerisine verdiği önemi vurgulamaktadır.

2.4. Ünitelere Göre Kullanılan Ortak Ölçme Araçları ve Isı Haritaları

Ortak ölçme araçları, programın genelinde tutarlı bir şekilde kullanılan ve felsefe eğitiminin temel değerlendirme felsefesini yansıtan araçlardır (9 ünitenin en az 5'inde kullanılanlar). Ortak Ölçme Araçları: Akran Değerlendirme Formu, Performans Görevi, Dereceleme Ölçeği, Dereceli Puanlama Anahtarı, Metin İnceleme Formu, Öz Değerlendirme Formu.

Ortak Ölçme Araçlarının Ünitelere Göre Kullanım Isı Haritası

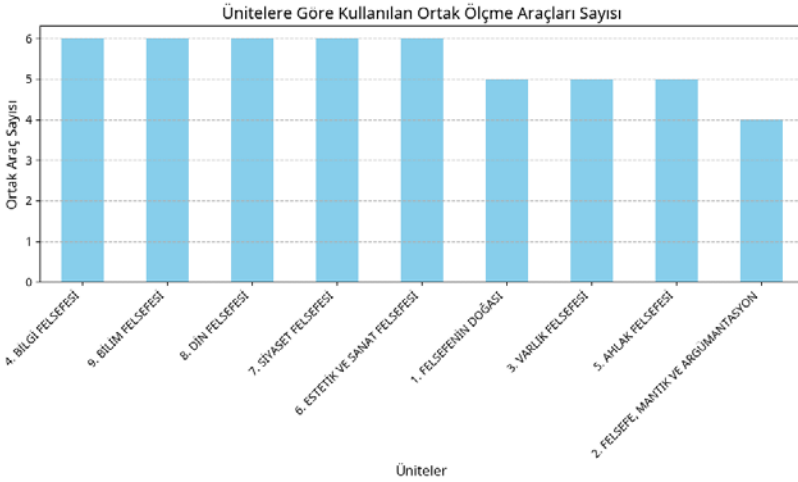
1. FELSEFENİN DOĞASI	1	1	1	1	0	1
2. FELSEFE, MANTIK VE ARGÜMANTASYON	1	1	1	0	0	1
3. VARLIK FELSEFESİ	1	1	1	1	1	0
4. BİL Gİ FELSEFESİ	1	1	1	1	1	1
5. AHLAK FELSEFESİ	1	1	1	1	1	0
6. ESTETİK VE SANAT FELSEFESİ	1	1	1	1	1	1
7. SİYASET FELSEFESİ	1	1	1	1	1	1
8. DİN FELSEFESİ	1	1	1	1	1	1
9. BİLİM FELSEFESİ	1	1	1	1	1	1
Üniteler	akran değerlendirme formu	performans görevi	dereceleme ölçeği	dereceli puanlama anahtarı	metin inceleme formu	öz değerlendirme formu
Ortak Ölçme Araçları						

Şekil 2. Ortak Ölçme Araçlarının Ünitelere Göre Kullanım Isı Haritası

Isı haritası, Akran Değerlendirme Formu, Performans Görevi ve Dereceleme Ölçeği'nin tüm ünitelerde (koyu mavi) kullanıldığını net bir şekilde göstermektedir. Bu araçlar, programın değerlendirme omurgasını oluşturmaktadır. Metin İnceleme Formu'nun ilk iki ünite (1 ve 2) olmaması, bu ünitelerin daha çok felsefeye giriş ve temel mantık kavramlarına odaklanmasıyla açıklanabilir. Öz Değerlendirme Formu'nun ise Varlık Felsefesi ve Ahlak Felsefesi ünitelerinde kullanılmaması, bu ünitelerin doğası gereği daha nesnel felsefî sistemlere odaklanmasından veya program geliştiricilerin bu ünitelerde öz-yansıtma becerisini daha az önceliklendirmesinden kaynaklanabilir.

2.5. Ünitelere Göre Ortak Ölçme Araçları ve Grafikselleştirimi

Her ünite de kullanılan ortak ölçme araçlarının sayısının çubuk grafiği, üniteler arası değerlendirme yoğunluğunu göstermektedir.



Şekil 3. Ünitelere Göre Kullanılan Ortak Ölçme Araçları Sayısı

Grafik, Felsefenin Doğası, Estetik ve Sanat Felsefesi, Siyaset Felsefesi, Din Felsefesi ve Bilim Felsefesi ünitelerinin 6

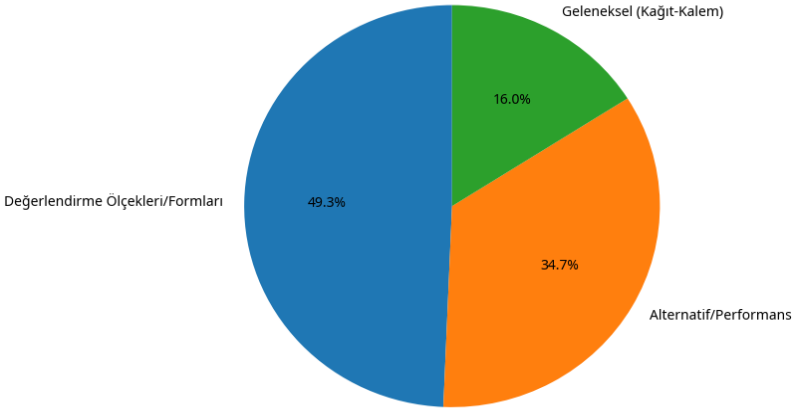
ortak aracı da kullandığını göstererek, bu ünitelerin değerlendirme açısından en kapsamlı ve çok boyutlu yaklaşıma sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Varlık Felsefesi ve Ahlak Felsefesi ünitelerinde ise ortak araç sayısının 4'e düşmesi, bu ünitelerde değerlendirme yelpazesinin bir miktar daraldığını, özellikle Öz Değerlendirme Formu'nun eksikliğinden kaynaklandığını göstermektedir. Bu durum, programın bazı ünitelerde öğrencinin kendi öğrenme sürecini yansıtma becerisine daha az vurgu yaptığını düşündürmektedir.

2.6. Ölçme Türüne Göre Araçların Sınıflandırılması

Ölçme araçları, Geleneksel (Kağıt-Kalem), Alternatif/Performans ve Değerlendirme Ölçekleri/Formları olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmıştır.

Tablo 3. Ölçme Türüne Göre Araçların Sınıflandırılması

Ölçme Türü	Toplam Sıklık	Oran (%)
Değerlendirme Ölçekleri/Formları	37	48.7
Alternatif/Performans	26	34.2
Geleneksel (Kağıt-Kalem)	12	15.8



Şekil 4. Ölçme Araçlarının Türlerine Göre Dağılımı

Değerlendirme Ölçekleri/Formları'nın (Dereceleme Ölçeği, Dereceli Puanlama Anahtarı, Öz/Akran Değerlendirme

Formları) toplam sıklığın neredeyse yarısını (%48.7) oluşturması, programın felsefi ürünlerin niteliksel değerlendirilmesine ve standartlaştırılmış kriterlere dayalı geri bildirimde büyük önem verdiğini göstermektedir.

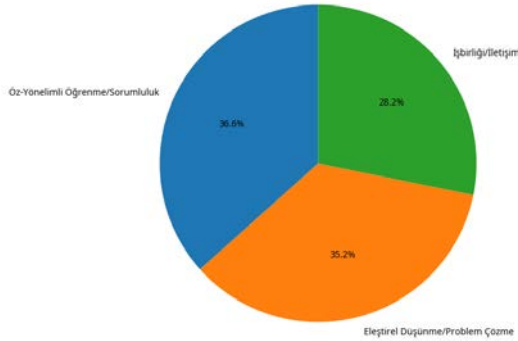
Alternatif/Performans araçlarının (%34.2) yüksek oranı, felsefi düşüncenin somut ürünler (metin inceleme, sunum, performans görevi) aracılığıyla değerlendirildiğini teyit etmektedir. Geleneksel araçların (%15.8) düşük kalması, programın felsefe eğitiminde bilgi düzeyinde ölçmeden kaçındığını ve daha çok beceri temelli bir değerlendirme modelini benimsediğini ortaya koymaktadır.

2.7. 21. Yüzyıl Becerileri Bakımından Ölçme Araçlarının Dağılımı

Ölçme araçları, 21. yüzyıl becerileri bağlamında Eleştirel Düşünme/Problem Çözme, İşbirliği/İletişim ve Öz-Yönelimli Öğrenme/Sorumluluk kategorilerine göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 4. 21. Yüzyıl Becerileri Bakımından Ölçme Araçlarının Dağılımı

21. Yüzyıl Becerisi	Toplam Sıklık	Oran (%)
Öz-Yönelimli Öğrenme/Sorumluluk	26	38.8
Eleştirel Düşünme/Problem Çözme	25	37.3
İşbirliği/İletişim	20	29.9



Şekil 5. 21. Yüzyıl Becerileri Bakımından Ölçme Araçlarının Dağılımı

Program, Öz-Yönelimli Öğrenme/Sorumluluk (Öz Değerlendirme, Kontrol Listesi) ve Eleştirel Düşünme/Problem Çözme (Performans Görevi, Metin İnceleme, Kavram Haritası) becerilerine neredeyse eşit ve en yüksek ağırlığı vermektedir. Bu durum, felsefe dersinin öğrencileri kendi öğrenme süreçlerinin sorumluluğunu almaya ve karmaşık felsefi problemleri çözmeye teşvik ettiğini göstermektedir. İşbirliği/İletişim becerilerinin (Akran Değerlendirme, Grup Değerlendirme, Sunum) de önemli bir paya sahip olması, felsefi tartışma ve fikir alışverişinin değerlendirme sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğunu kanıtlamaktadır. Program, felsefi düşünceyi bireysel yansıma ve sosyal etkileşim dengesinde ele almaktadır.

2.8. Öz Değerlendirme Bakımından Dağılım

Öz değerlendirme araçlarının üniteler bazındaki dağılımı, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yansıtmaya fırsatlarını göstermektedir.

Üniteler	1. FELSEFENİN DOĞASI	2. FELSEFE, MANTIK VE ARGÜMANTASYON	3. VARLIK FELSEFESİ	4. BİLGİ FELSEFESİ	5. AHLAK FELSEFESİ	6. ESTETİK VE SANAT FELSEFESİ	7. SİYASET FELSEFESİ	8. DİN FELSEFESİ	9. BİLİM FELSEFESİ
	1	1	0	1	1	1	1	1	1
	1	1	0	1	1	1	1	1	1
	0	1	1	1	1	1	1	1	1
	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	0	1	1	1	1	1	1	1	1
	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Değerlendirme Alanları									
Öz Değerlendirme									
Akran Değerlendirme									
Metin İnceleme									
Metin Yazma (Bölge)									

Şekil 6. Özel Değerlendirme Alanlarının Ünitelere Göre Dağılımı

Öz değerlendirme, Varlık Felsefesi ve Ahlak Felsefesi üniteleri hariç, diğer 7 üniteye önerilmektedir. Bu iki ünitenin felsefi sistemlere ve etik ilkelere odaklanması, program geliştiricilerin bu konularda daha nesnel değerlendirme araçlarını (Dereceli Puanlama Anahtarı gibi) önceliklendirmesine yol açmış olabilir. Ancak, felsefi konuların kişisel yansıtma ve değer yargılarıyla yakından ilişkili olduğu düşünüldüğünde, bu iki üniteye öz değerlendirmenin eksikliği, öğrencilerin meta-bilişsel farkındalık geliştirme potansiyelini sınırlandırabilir.

2.9. Akran Değerlendirme Bakımından Dağılım

Akran değerlendirme araçlarının tüm ünitelerde (%100) yer alması, programın sosyal öğrenme ve eleştirel geri bildirim kültürüne verdiği önemi göstermektedir. Akran değerlendirmenin her üniteye kullanılması, felsefe eğitiminin diyalojik doğasını yansıtmaktadır. Öğrenciler, akranlarının felsefi ürünlerini değerlendirirken, hem felsefi argümanların standartlarını içselleştirmekte hem de eleştirel düşünme becerilerini aktif olarak kullanmaktadırlar. Bu yaklaşım, felsefi bilginin tartışma ve karşılıklı sorgulama yoluyla inşa edildiği modern pedagojik anlayışla uyumludur.

2.10. Metin İnceleme Bakımından Dağılım

Metin inceleme, Varlık Felsefesi ünitesinden başlayarak sonraki 7 üniteye (3-9) önerilmektedir. Metin inceleme, felsefe dersinin temel becerilerinden biri olan felsefi metin analizi yeteneğini ölçmektedir. İlk iki üniteye (Felsefenin Doğası, Mantık) yer almaması, bu ünitelerin felsefi metin incelemesinden önce gerekli olan temel kavramsal ve mantıksal altyapıyı oluşturmaya odaklandığını düşündürmektedir. Programın ilerleyen aşamalarında (Felsefe Tarihi ve Disiplinleri), metin incelemenin yoğunlaşması, öğrencilerin birincil felsefi kaynaklarla doğrudan etkileşim kurmasının hedeflendiğini göstermektedir.

2.11. Metin Yazma Bakımından Dağılım

Metin yazma, doğrudan bir araç olmamakla birlikte, Açık Uçlu Sorular, Çalışma Kâğıdı, Performans Görevi ve Sunum gibi araçlar aracılığıyla dolaylı olarak tüm ünitelerde desteklenmektedir. Felsefi düşüncenin en önemli kanıtı, tutarlı ve iyi yapılandırılmış felsefi metinler üretebilmektir. Program, metin yazma becerisini, performans görevleri (röportaj metni, afiş metni) ve açık uçlu sorular gibi çeşitli yollarla tüm ünitelerde teşvik etmektedir. Bu yaygınlık, programın felsefe eğitimini yazılı iletişim becerilerinin geliştirilmesi için bir platform olarak gördüğünü ve felsefi düşüncenin yazılı ifade ile ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu kabul ettiğini göstermektedir.

3. SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Bu çalışma, 10. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme kanıtlarını sistematik bir içerik analiziyle inceleyerek, programın değerlendirme felsefesinin alternatif, öğrenci merkezli ve beceri odaklı bir paradigma üzerine inşa edildiğini ortaya koymuştur. Bulgular, geleneksel kağıt-kalem testlerinin düşük sıklığına karşın, Akran Değerlendirme, Performans Görevi ve Dereceleme Ölçekleri gibi alternatif araçların baskın kullanımını göstermektedir. Bu durum, literatürde felsefe eğitiminin pozitivist felsefeden uzaklaşarak, üst düzey bilişsel becerilerin ve 21. yüzyıl becerilerinin ölçülmesine (Yalçın, 2018; Şağbaner & Çalış, 2025) odaklanması gerektiği yönündeki çağdaş pedagojik yaklaşımlarla örtüşmektedir.

Programın değerlendirme omurgasını oluşturan bu araçlar, özellikle Eleştirel Düşünme/Problem Çözme ve Öz-Yönelimli Öğrenme/Sorumluluk becerilerine yüksek bir ağırlık vermektedir. Akran değerlendirmenin tüm ünitelerde yer alması, felsefi bilginin diyalojik ve sosyal inşasına yapılan vurguyu güçlendirmekte, öğrencilerin eleştirel geri bildirim verme ve alma

yetkinliklerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Metin İnceleme Formu'nun programın ilerleyen ünitelerinde yoğunlaşması ise, felsefe eğitiminin temel amaçlarından biri olan felsefi okuryazarlık ve birincil kaynaklarla etkileşim becerisinin kazanımına stratejik bir önem atfedildiğini göstermektedir. Ancak, analiz bulguları programın değerlendirme tutarlılığında bazı nüansları da ortaya çıkarmıştır. Özellikle Varlık Felsefesi ve Ahlak Felsefesi gibi felsefi sistemlerin ve etik ilkelerin tartışıldığı ünitelerde öz değerlendirme formunun önerilmemesi, öğrencilerin meta-bilişsel farkındalık geliştirme potansiyelini sınırladığına dair bir eleştiri noktası sunmaktadır. Felsefi konuların kişisel yansıtma ve değer yargılarıyla yakından ilişkili olduğu göz önüne alındığında, bu ünitelerde öz değerlendirmenin eksikliği, programın öğrencinin kendi öğrenme sürecini yönetme (self-regulation) becerisine verdiği önemi tam olarak yansıtamamaktadır. Genel olarak, 10. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı, değerlendirme yaklaşımıyla çağdaş felsefe pedagojisi standartlarına uygun, aktif ve yansıtıcı bir öğrenme ortamı yaratma potansiyeline sahiptir.

Elde edilen bulgular ve güncel literatür ışığında, 10. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme kanıtlarının uygulanabilirliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Program Geliştiricilere Yönelik: Varlık Felsefesi ve Ahlak Felsefesi ünitelerinde, felsefi konuların kişisel yansıtma boyutunu güçlendirmek adına öz değerlendirme formunun zorunlu veya önerilen araçlar arasına eklenmesi düşünülmelidir. Bu, öğrencilerin felsefi sistemleri kendi değer yargıları ve yaşam felsefeleri bağlamında sorgulamasını teşvik edecektir.
- Öğretmenlere Yönelik: Programın önerdiği alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının (özellikle dereceli

puanlama anahtarı, akran/öz değerlendirme formları) etkin kullanımı için öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir. Bu eğitimler, öğretmenlerin bu araçları güvenilir ve geçerli bir şekilde uygulamalarına yönelik pedagojik yeterliliklerini artıracaktır.

- Uygulamaya Yönelik: Performans görevleri ve metin inceleme gibi araçların, öğrencilerin yazılı iletişim ve argümantasyon becerilerini geliştirecek şekilde tasarlanmasına özen gösterilmelidir. Bu, felsefi düşüncenin sadece sözlü değil, aynı zamanda tutarlı ve iyi yapılandırılmış yazılı ifade ile de kanıtlanmasını sağlayacaktır.
- İleri Araştırmalara Yönelik: Bu çalışmanın bulguları, programın niyetini yansıtmaktadır. Gelecek araştırmalar, bu araçların sınıf içi uygulamadaki sıklığını ve öğrenci başarısı üzerindeki etkisini inceleyen nicel ve nitel çalışmalarla desteklenmelidir. Özellikle, alternatif değerlendirme araçlarının 21. yüzyıl becerilerini ne ölçüde geliştirdiğine odaklanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Demircioğlu, A., & Duman, E. Z. (2013). 1935 ve 2009 felsefe öğretim programlarına göre yazılmış ders kitaplarındaki çeşitli felsefe kavramlarının karşılaştırılması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 271–277.
- Dombaycı, M. A. (2014). A study into philosophical anthropology of the teaching of philosophy in Turkey. *The Anthropologist*, 18(2), 315–324.
- Duman, E. Z., Arslan, A., & Küçükşabanoğlu, Ö. (2023). The place of intelligence games in philosophy and logic education. *Science Insights Education Frontiers*, 17(1), 2651–2676.
- Duman, E. Z., Küçükşabanoğlu, Ö., & Demiralp, N. (2023). Cumhuriyet dönemi felsefe dersi öğretim programıyla ilgili çalışmaların incelenmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, 9(117), 9468–9477.
- Girgin, Y. (2011). Cumhuriyet dönemi (1929–1930, 1949, 1981) ortaokul Türkçe öğretimi programlarının içerik, genel ve özel amaçlarıyla karşılaştırmalı gelişim düzeyi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 11–26.
- İlkel, S., & Duman, E. Z. (2024). 2024 yılı felsefe dersi öğretim programındaki değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler USBED*, 6(11), 407–424.
- Kızıltan, Ö., & İnanç, H. B. (2024). Ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf için) öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri: Afyonkarahisar ili örneği. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 508–524.
- Manav, F. (2015). Cumhuriyetten günümüze ortaöğretim felsefe dersi öğretim programlarında Türk düşüncesi ve 2009

- programına yeni bir ünite önerisi olarak Türk düşüncesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (19), 173–180.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2024). *Ortaöğretim felsefe dersi (10 ve 11. sınıflar) öğretim programı*. Ankara.
- Nutku, U. (2017). Takiyettin Mengüşoğlu’nun insan felsefesi ışığında eğitim olgusuna toplu bakış. In İ. Kuçuradi (Ed.), *Yüzyılımızda insan felsefesi: Takiyettin Mengüşoğlu anısına* (pp. 63–69). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Özcan, M. (2016). *İnsan felsefesi*. Ankara: BilgeSu.
- Şağbaner, P., & Çalış, S. (2025). Eğitim alanında 21. yüzyıl becerisi olarak eleştirel düşünme: VOSviewer ile bibliyometrik bir analiz. *Journal of Uludag University Faculty of Education*, 38(3), 675–694.
- Uysal, E. (2004). “Eğitim”e felsefî antropoloji çerçevesinde kavramsal bir yaklaşım. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 81–99.
- Yalçın, S. (2018). 21. yüzyıl becerileri ve bu becerilerin ölçülmesinde kullanılan araçlar ve yaklaşımlar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 51(1), 183–201.

11. SINIF FELSEFE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRENME KANITLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Ekrem Ziya DUMAN¹

1. GİRİŞ

“Felsefe” kavramı, köken itibarıyla philosophia yani “bilgelik sevgisi” anlamına gelir ve var olanların anlamı, nedeni ve temeli üzerine yöneltilen sorularla ortaya çıkan bir düşünme etkinliğini ifade eder (Akarsu, 1998, s. 80).

Felsefenin herkes tarafından kabul edilen tek bir tanımının olmaması, onun sorgulayıcı ve çok yönlü doğasından kaynaklanır. Her filozof, felsefeyi kendi düşünce sistemi ve yöntem anlayışı doğrultusunda tanımladığından, ortaya birbirinden farklı ve zamanla değişen tanımlar çıkar (Cevizci, 2010, s. 11). Bu çeşitlilik, felsefenin zayıflığı değil; aksine onun zenginliğini ve sürekli yeniden düşünülmesi gereken bir alan olduğunu gösterir. Bu nedenle, felsefeyi kavrayabilmek için farklı filozofların tanımlarına başvurmak önem taşır.

Platon, felsefeyi doğruya ulaşmak için düşüncenin yöntemli bir çalışması olarak tanımlarken; Aristoteles, onu var olanın ilk neden ve ilkelerini araştıran bir “ilkeler bilimi” olarak görür (Akarsu, 1998, s. 80). Hegel’e göre felsefe, “objelerin düşünce ile görülmesi”dir (Gökberk, 1966, s. 436). Bu tanım, felsefenin nesneleri yalnızca duyularla değil, düşünce aracılığıyla

¹ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Felsefe Grubu Öğretmenliği, ORCID: 0000-0002-1965-1378.

kavrama çabasına işaret eder. Buna karşılık modern pozitivistizmin kurucusu Comte, felsefeyi “bütün bilimleri birleştiren bir bilim” olarak görür ve onu bir “bilimler bilimi” olarak tanımlar (Koç, 2009, s. 223). Comte’un yaklaşımı, felsefenin bilimlerin ulaştığı bulguları bir araya getirerek genel bir açıklayıcı çerçeve oluşturduğu fikrine dayanır. Uygur (2019) ise felsefeyi “insan olmaya ilişkin bir başarı” olarak niteler (s. 206). Bu tanım doğrultusunda Uygur, felsefeyi doğrudan insanın kendisi ve dünyayla kurduğu anlam ilişkisi çerçevesinde ele alır ve felsefi düşünmenin insanın varoluşunu gerçekleştirme biçimi olduğunu vurgular Küçükşabanoğlu & Duman, 2024, s. 1715).

Felsefe; varlık, bilgi ve değer alanlarına yönelik kapsamlı ve akla dayalı bir sorgulama etkinliğidir. Bilgelik sevgisinden beslenen bu süreç, merak ve hayretle başlayıp sorular ve sorgulamalarla ilerler ve bu yönüyle bilim, din ve sanattan ayrılır. Bu süreçle tanışan birey; düşünebilen, eleştirebilen, sorgulayabilen, üretebilen, bilgiyi uygulamaya dönüştürebilen, çevresindeki sorunları fark ederek çözüm üretebilen ve farklı görüşlere açık bir kişilik geliştirir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2024, s. 2). Bu nedenle felsefe dersi ülkemizde uzun yıllar boyunca okutulan dersler arasındadır.

Türk eğitim tarihinde felsefe dersi, II. Meşrutiyet’ten başlayarak Cumhuriyet’in ilanı ve sonrasına kadar hem lise hem de yükseköğretim düzeylerinde uzun yıllar boyunca önemli bir yer edinmiştir. Cumhuriyet Dönemi boyunca lise programlarında yer alan felsefe dersi, içerik, amaç ve öğretim anlayışları bakımından çeşitli değişikliklere uğramış olsa da ortaöğretimdeki konumunu daima korumuştur. Bu kapsamda 1924, 1935, 1950, 1976, 1985, 1993, 2009 (Dombaycı, 2014, s. 320) ve 2018 yıllarında uygulamaya konulan programlar, içinde bulundukları dönemin eğitim anlayışını ve toplumsal ihtiyaçlarını yansıtan çeşitli vurgu ve yönelimler taşımaktadır (Demircioğlu & Duman, 2013, s. 272; Manav, 2015, s. 176; Duman, Küçükşabanoğlu &

Demiralp, 2023, s. 9469; Duman, Arslan, & Küçükşabanoğlu, 2023). Günümüzde ise 10. ve 11. sınıflarda 2024 tarihli Felsefe Dersi Öğretim Programı uygulanmaktadır (İlkel & Duman, 2024; Kızıltan & İnanç, 2024).

2024 Felsefe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin söz konusu nitelikleri kazanmasını hedefleyen, bütüncül ve yaşamla bağlantılı bir yaklaşımla hazırlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2024, s. 2).

Program; öğrencilerin felsefi bilgi ve becerileri içselleştirmesini, felsefeyi günlük yaşamla ilişkilendirmesini, kavram ve problemleri bağlamına uygun biçimde yazılı ve sözlü olarak kullanmasını, görüş ve argümanlarını tutarlı şekilde temellendirmesini, metinleri felsefi açıdan analiz edebilmesini ve etik ilkeler ışığında tartışmalar yapabilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin disiplinler arası bağlantılar kurarak felsefi bir düşünme tarzı geliştirmeleri, değerlerle bütünleşmiş bir bakış açısı kazanmaları ve sosyal-duygusal öğrenme ile üst düzey düşünme becerilerini felsefi becerilerle birleştirmeleri programın temel hedeflerindendir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2024, s. 2).

Felsefe eğitimi, öğrencilerin eleştirel düşünme, akıl yürütme ve problem çözme gibi temel becerileri kazanmasında merkezi bir role sahiptir. 11. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı, felsefenin disiplinler arası konularına (Çevre, Teknoloji, Hukuk, Edebiyat) odaklanarak, öğrencilerin felsefi sorgulama süreçlerini yansıtan çeşitli ölçme ve değerlendirme araçlarını önermektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2024). Bu çalışma, söz konusu öğretim programında yer alan öğrenme kanıtlarını ve ölçme araçlarını, belirlenen on bir farklı değişken açısından sistematik bir içerik analizi ile incelemeyi amaçlamaktadır. Elde edilen bulgular, programın değerlendirme yaklaşımının niteliğini, ağırlık verdiği beceri alanlarını ve üniteler arası dağılımını ortaya koyarak, felsefe eğitiminde ölçme

ve değerlendirme uygulamalarına yönelik önemli çıkarımlar sunacaktır.

Bu çalışma, 11. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme kanıtları ve ölçme araçlarının bütüncül bir analizini sunarak, programın değerlendirme yaklaşımının nasıl yapılandığını ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler; öğrencilerde hangi becerilerin ön plana çıkarıldığını, disiplinler arası felsefi konuların değerlendirme süreçlerine nasıl yansıtıldığını ve ölçme araçlarının üniteler arasında nasıl dağıldığını göstermek açısından önem taşımaktadır. Bu yönüyle çalışma, hem felsefe eğitiminde ölçme-değerlendirme anlayışının geliştirilmesine hem de öğretmenlerin uygulamada daha nitelikli değerlendirme stratejileri geliştirmesine katkı sağlamaktadır.

1.1. Yöntem

Bu çalışmanın veri kaynağını, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 11. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme kanıtları ve öğrenme-öğretme uygulamaları bölümü oluşturmaktadır. Programda yer alan altı ünite (Çevre Sorunları ve Felsefe, Teknoloji ve Hayat, Akıl ve İnanç, Edebiyat ve Felsefe, Hayatın Anlamı, Hukuk ve Felsefe) baz alınarak, her üniteye önerilen ölçme araçları belirlenmiştir. Veriler, frekans analizi, matris analizi ve görselleştirme teknikleri (dairesel grafik, çubuk grafik, ısı haritası) kullanılarak analiz edilmiştir.

2. BULGULAR VE YORUMLAR

2.1. Kullanılan Ölçme Araçları Bakımından İncelenmesi

Öğretim programında önerilen ölçme araçlarının üniteler bazındaki toplam kullanım sıklığı incelendiğinde, 11. Sınıf programının da 10. Sınıf programına benzer şekilde alternatif

değerlendirme yöntemlerine güçlü bir odaklanma sergilediği görülmektedir.

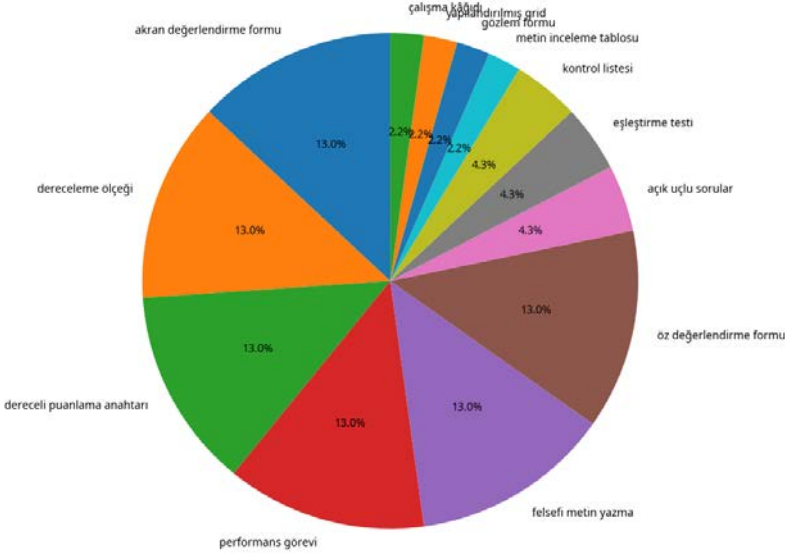
Tablo 1. Kullanılan Ölçme Araçları Bakımından İncelenmesi

Ölçme Aracı	Kullanım Sıklığı (6 Ünite Üzerinden)
Akran Değerlendirme Formu	6
Dereceleme Ölçeği	6
Dereceli Puanlama Anahtarı	6
Performans Görevi	6
Felsefi Metin Yazma	6
Öz Değerlendirme Formu	6
Açık Uçlu Sorular	2
Eşleştirme Testi	2
Kontrol Listesi	2
... (Diğerleri)	1

Akran Değerlendirme Formu, Dereceleme Ölçeği, Dereceli Puanlama Anahtarı, Performans Görevi, Felsefi Metin Yazma ve Öz Değerlendirme Formu gibi altı temel aracın tüm ünitelerde (%100) önerilmesi, programın değerlendirme felsefesinin tutarlı bir şekilde sürece dayalı, çok boyutlu ve öğrenci merkezli olduğunu göstermektedir. Özellikle Felsefi Metin Yazma'nın her üniteye performans görevinin temel çıktısı olarak belirtilmesi, 11. Sınıf felsefe eğitiminin temel amacının yazılı argümantasyon becerisini geliştirmek olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Geleneksel araçların (Açık Uçlu Sorular, Eşleştirme Testi) düşük sıklığı, programın bilgi düzeyinde ölçmeden ziyade, felsefi düşüncenin uygulanması ve üretimine odaklandığının güçlü bir kanıtıdır.

2.2. Kullanılan Ölçme Araçlarının Ünitelere Göre Sıklığı ve Dairesel Grafiği

Ölçme araçlarının toplam kullanım sıklığının dairesel grafiği, programın değerlendirme felsefesini görsel olarak özetlemektedir.



Şekil 1. Ölçme Araçlarının Ünitelere Göre Kullanım Sıklığı Dağılımı

Grafikte, altı temel aracın (Akran Değerlendirme, Dereceleme Ölçeği, Dereceli Puanlama Anahtarı, Performans Görevi, Felsefi Metin Yazma, Öz Değerlendirme) toplam sıklığın büyük bir bölümünü oluşturduğu görülmektedir. Bu durum, 11. Sınıf programının değerlendirme yaklaşımının yüksek düzeyde standartlaşmış ve alternatif değerlendirme yöntemlerine odaklanmış olduğunu göstermektedir. Her üniteye aynı temel araç setinin kullanılması, üniteler arası değerlendirme tutarlılığının yüksek olduğunu düşündürmektedir.

2.3. Ünitelere Göre Kullanılan Farklı Ölçme Araçları

Ünitelere göre kullanılan ölçme araçlarının matrisi, her ünitenin kendine özgü değerlendirme ihtiyaçlarını yansıtmaktadır.

Tablo 2. Ünitelere Göre Kullanılan Farklı Ölçme Araçları

Ünite	Akran Değ.	Öz Değ.	Dereceleme Ölçeği	Dereceli Puanlama Anahtarı	Performans Görevi	Felsefi Metin Yazma	Açık Uçlu Sorular	Kontrol Listesi	Metin İnceleme Tablosu
1. Çevre Sorunları ve Felsefe	1	1	1	1	1	1	1	0	0
2. Teknoloji ve Hayat	1	1	1	1	1	1	0	0	1
3. Akıl ve İnanç	1	1	1	1	1	1	0	0	0
4. Edebiyat ve Felsefe	1	1	1	1	1	1	0	1	0
5. Hayatın Anlamı	1	1	1	1	1	1	1	1	0
6. Hukuk ve Felsefe	1	1	1	1	1	1	0	0	0

11. Sınıf programında, 10. Sınıf programına kıyasla üniteler arası araç çeşitliliğinin daha az olduğu gözlemlenmektedir. Altı temel araç tüm ünitelerde ortakken, diğer araçlar (Açık Uçlu Sorular, Eşleştirme Testi, Kontrol Listesi, Yapılandırılmış Grid, Metin İnceleme Tablosu, Gözlem Formu, Çalışma Kâğıdı) yalnızca bir veya iki üniteye ek olarak kullanılmaktadır. Teknoloji ve Hayat ünitesinde Metin İnceleme Tablosu'nun kullanılması, bu ünitenin teknoloji felsefesi metinlerinin analizi gerektirdiğini gösterirken, Çevre Sorunları ve Felsefe ile Hayatın Anlamı ünitelerinde Açık Uçlu Sorular'ın yer alması, bu konuların doğası gereği daha fazla kişisel yansıma ve derinlemesine yazılı ifade gerektirdiğini düşündürmektedir.

2.4. Ünitelere Göre Kullanılan Ortak Ölçme Araçları ve Isı Haritaları

Ortak ölçme araçları, programın genelinde tutarlı bir şekilde kullanılan ve felsefe eğitiminin temel değerlendirme felsefesini yansıtan araçlardır (6 ünitenin en az 4'ünde kullanılanlar). 11. Sınıf programında, 6 araç tüm ünitelerde ortak

olarak kullanıldığı için, bu araçlar programın değerlendirme çekirdeğini oluşturmaktadır.

Ortak Ölçme Araçları: Akran Değerlendirme Formu, Dereceleme Ölçeği, Dereceli Puanlama Anahtarı, Performans Görevi, Felsefi Metin Yazma, Öz Değerlendirme Formu.

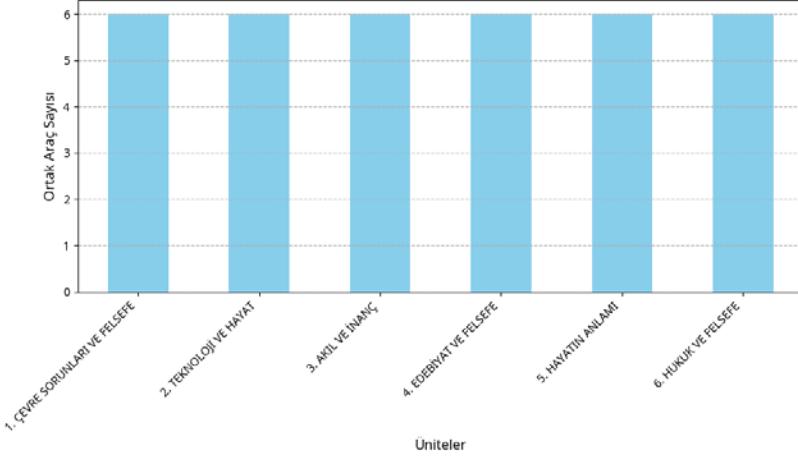
Üniteler	1. ÇEVRE SORUNLARI VE FELSEFE	1	1	1	1	1	1
	2. TEKNOLOJİ VE HAYAT	1	1	1	1	1	1
	3. AKIL VE İNANÇ	1	1	1	1	1	1
	4. EDEBİYAT VE FELSEFE	1	1	1	1	1	1
	5. HAYATIN ANLAMI	1	1	1	1	1	1
	6. HUKUK VE FELSEFE	1	1	1	1	1	1
		akran değerlendirme formu	dereceleme ölçeği	dereceli puanlama anahtarı	performans görevi	felsefi metin yazma	öz değerlendirme formu
Ortak Ölçme Araçları							

Şekil 2. Ünitelere Göre Kullanılan Ortak Ölçme Araçları ve Isı Haritası

Isı haritası, altı temel aracın tüm ünitelerde (koyu mavi) kullanıldığını net bir şekilde göstermektedir. Bu, 11. Sınıf programının değerlendirme yaklaşımının yüksek düzeyde standartlaşmış olduğunu ve felsefi metin yazma becerisini, öğrenci sorumluluğunu (öz/akran değerlendirme) ve niteliksel değerlendirmeyi (dereceleme ölçeği/dereceli puanlama anahtarı) merkeze aldığını kanıtlamaktadır. 10. Sınıf programında bazı ünitelerde eksik olan Öz Değerlendirme Formu'nun 11. Sınıf programında tüm ünitelerde yer alması, öğrencilerin meta-bilişsel farkındalık geliştirmesine verilen önemin arttığını göstermektedir.

2.5. Ünitelere Göre Ortak Ölçme Araçları ve Grafiksels Gösterimi

Her nitelerde kullanılan ortak lme araçlarının sayısı, 11. Sınıf programında tüm üniteler için 6'dır.



Şekil 3. nitelere Göre Ortak lme Araçları ve Grafiksels Gösterimi

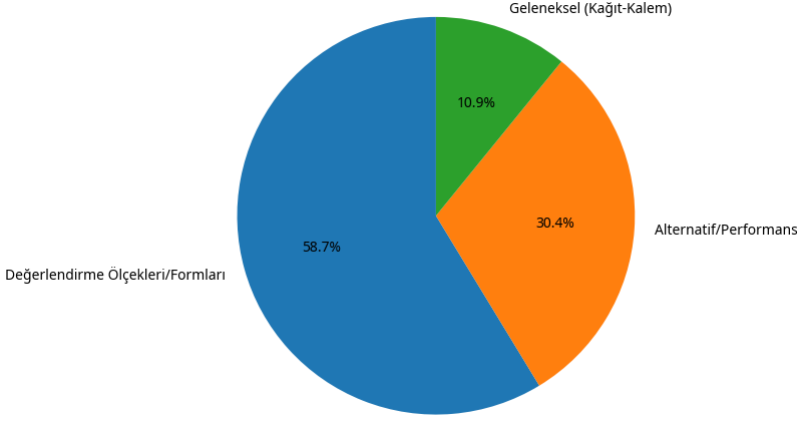
ubuk grafik, tüm ünitelerin değerlendirme yoğunluğunun eşit olduğunu göstermektedir. Bu durum, 11. Sınıf programının, felsefenin disiplinler arası konularını ele alırken bile, değerlendirme felsefesinde tutarlı ve bütüncül bir yaklaşıms sergilediğini göstermektedir. Her ünitenin, aynı temel beceri setini (yazılı argümantasyon, öz-yansıtma, akran geri bildirimi) lmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır.

2.6. lme Türüne Göre Araçların Sınıflandırılması

lme araçları, Geleneksel (Kağıt-Kalem), Alternatif/Performans ve Değerlendirme lekleri/Formları olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmıştır.

Tablo 3. Ölçme Türüne Göre Araçların Sınıflandırılması

Ölçme Türü	Toplam Sıklık	Oran (%)
Değerlendirme Ölçekleri/Formları	27	54.0
Alternatif/Performans	14	28.0
Geleneksel (Kağıt-Kalem)	5	10.0



Şekil 4. Ölçme Araçlarının Türlerine Göre Dağılımı

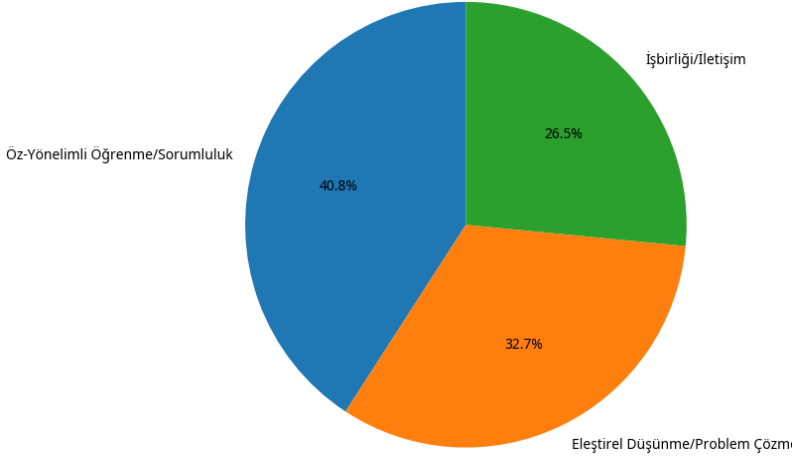
Değerlendirme Ölçekleri/Formları'nın (%54.0) toplam sıklığın yarısından fazlasını oluşturması, 11. Sınıf programının niteliksel değerlendirmeye ve standartlaştırılmış kriterlere dayalı geri bildirim verdiğini önemi pekiştirmektedir. Alternatif/Performans araçlarının (%28.0) yüksek oranı, felsefi düşüncenin somut ürünler (özellikle Felsefi Metin Yazma) aracılığıyla değerlendirildiğini teyit etmektedir. Geleneksel araçların (%10.0) düşük kalması, programın felsefe eğitiminde bilgi düzeyinde ölçmeden kaçındığını ve daha çok beceri temelli bir değerlendirme modelini benimsediğini ortaya koymaktadır.

2.7. 21.Yüzyıl Becerileri Bakımından Ölçme Araçlarının Dağılımı

Ölçme araçları, 21. yüzyıl becerileri bağlamında Eleştirel Düşünme/Problem Çözme, İşbirliği/İletişim ve Öz-Yönelimli Öğrenme/Sorumluluk kategorilerine göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 4. 21. Yüzyıl Becerileri Bakımından Ölçme Araçlarının Dağılımı

21. Yüzyıl Becerisi	Toplam Sıklık	Oran (%)
Öz-Yönelimli Öğrenme/Sorumluluk	20	40.8
Eleştirel Düşünme/Problem Çözme	16	32.7
İşbirliği/İletişim	13	26.5



Şekil 5. 21. Yüzyıl Becerileri Bakımından Ölçme Araçlarının Dağılımı

Program, Öz-Yönelimli Öğrenme/Sorumluluk becerilerine en yüksek ağırlığı vermektedir. Bu durum, 11. Sınıf felsefe konularının (Çevre, Teknoloji, Hukuk, İnanç) doğası gereği daha fazla kişisel yansıtma ve değer yargısı gerektirmesiyle ilişkilendirilebilir. Eleştirel Düşünme/Problem Çözme becerileri de yüksek bir paya sahipken, İşbirliği/İletişim becerileri diğerlerine göre daha düşük bir orana sahiptir. Bu, programın felsefi düşünceyi bireysel yansıtma ve yazılı argümantasyon ekseninde daha fazla önceliklendirdiğini göstermektedir.

2.8. Öz Değerlendirme Bakımından Dağılım

Öz değerlendirme araçları, 11. Sınıf programındaki tüm ünitelerde önerilmektedir. 10. Sınıf programında bazı ünitelerde eksik olan öz değerlendirmenin, 11. Sınıf programında tüm ünitelerde yer alması, öğrencilerin meta-bilişsel farkındalık ve öğrenme sürecini yönetme becerisine verilen önemin arttığını göstermektedir. Bu, felsefe eğitiminin üst sınıflarda öğrenci özerkliğini ve sorumluluğunu pekiştirmeyi hedeflediği yönündeki pedagojik yaklaşımla uyumludur.

2.9. Akran Değerlendirme Bakımından Dağılım

Akran değerlendirme araçları, 11. Sınıf programındaki tüm ünitelerde önerilmektedir. Akran değerlendirmenin tüm ünitelerde kullanılması, felsefe eğitiminin diyalogik doğasını ve eleştirel geri bildirim kültürünü sürdürdüğünü göstermektedir. Bu, öğrencilerin felsefi argümanların standartlarını içselleştirmesi ve sosyal etkileşim yoluyla öğrenmesi açısından kritik öneme sahiptir.

2.10. Metin İnceleme Bakımından Dağılım

Metin inceleme, yalnızca Teknoloji ve Hayat ünitesinde Metin İnceleme Tablosu olarak önerilmektedir. 10. Sınıf programında metin incelemenin yaygınlığına karşın, 11. Sınıf programında bu aracın tek bir üniteyle sınırlı kalması dikkat çekicidir. Bu durum, 11. Sınıf konularının (Çevre, Hukuk, İnanç) daha çok güncel sorunlar ve uygulama odaklı olması ve programın felsefi metin yazma becerisine daha fazla odaklanmasıyla açıklanabilir. Ancak, felsefi metin analizi becerisinin sürekliliği açısından, bu aracın diğer ünitelerde de dolaylı veya doğrudan kullanılması önerilebilir.

2.11. Metin Yazma Bakımından Dağılım

Felsefi Metin Yazma, performans görevinin temel çıktısı olarak tüm ünitelerde önerilmektedir. Felsefi metin yazmanın tüm

ünitelerde merkezi bir rol oynaması, 11. Sınıf programının temel hedeflerinden birinin tutarlı, iyi yapılandırılmış ve özgün felsefi argümanlar üretebilme becerisi olduğunu göstermektedir. Bu, felsefi düşüncenin en üst düzeydeki kanıtı olarak kabul edilir ve öğrencilerin eleştirel düşünme, sentez ve değerlendirme becerilerini bir arada kullanmasını gerektirir.

3. SONUÇ VE TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışma, 11. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme kanıtlarını sistematik bir içerik analiziyle inceleyerek, programın değerlendirme felsefesinin alternatif, öğrenci merkezli ve beceri odaklı bir paradigma üzerine inşa edildiğini ortaya koymuştur. Bulgular, Öz Değerlendirme, Akran Değerlendirme ve Felsefi Metin Yazma gibi altı temel aracın tüm ünitelerde (%100) yer almasıyla, programın öğrenen özerkliği ve yazılı argümantasyon becerisini merkeze aldığını göstermektedir. Bu tutarlılık, 10. Sınıf programında gözlemlenen üniteler arası araç çeşitliliğinin aksine, 11. Sınıf konularının (Çevre, Teknoloji, Hukuk, İnanç) doğası gereği daha fazla kişisel yansıtma ve üst düzey felsefi üretim gerektirmesiyle açıklanabilir.

Programın Felsefi Metin Yazma'ya verdiği merkezi önem, felsefe eğitiminin temel amacı olan felsefi düşüncenin tutarlı ve temellendirilmiş yazılı ifadesi becerisini geliştirmeye yönelik güçlü bir stratejidir. Bu durum, öğrencilerin sadece felsefi kavramları bilmesini değil, aynı zamanda bu kavramları kullanarak özgün argümanlar üretebilmesini ve eleştirel düşünme becerilerini somut bir ürüne dönüştürebilmesini hedeflemektedir.

Ancak, Metin İnceleme Tablosu'nun sadece bir ünite (Teknoloji ve Hayat) önerilmesi, felsefi metin analizi becerisinin sürekliliği açısından bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Literatür, felsefi metin okuma ve yazma (Aktulum, 2010; Hlobil, 2017) becerilerinin bütünleşik olduğunu ve felsefi düşünmenin

gelişiminde aktif metin okumanın kritik rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, programın metin yazmaya yaptığı güçlü vurgunun, metin inceleme ile dengelenmesi, öğrencilerin felsefi okuryazarlık becerilerini daha kapsamlı geliştirmelerine olanak tanıyacaktır.

Elde edilen bulgular ve güncel literatür ışığında, 11. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme kanıtlarının uygulanabilirliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Program Geliştiricilere Yönelik: Felsefi Metin İnceleme becerisinin, Felsefi Metin Yazma becerisini destekleyen kritik bir unsur olduğu göz önünde bulundurularak, Metin İnceleme Tablosu veya benzeri analitik araçların diğer ünitelerde de (özellikle Hukuk ve Felsefe, Akıl ve İnanç gibi) kullanılması teşvik edilmelidir. Bu, öğrencilerin argümantasyon becerilerini güçlendirecektir.
- Öğretmenlere Yönelik: Felsefi Metin Yazma performans görevinin değerlendirilmesinde, Dereceli Puanlama Anahtarı'nın (Rubric) felsefi argümanların tutarlılığı, derinliği ve özgünlüğü gibi kriterleri net bir şekilde içerecek şekilde geliştirilmesi ve kullanılması sağlanmalıdır. Ayrıca, öğretmenlerin öğrenen özerkliğini destekleyici yaklaşımlar konusunda hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi önemlidir.
- Uygulamaya Yönelik: Öz Değerlendirme ve Akran Değerlendirme formlarının, öğrencilerin sadece not verme aracı olarak değil, yapılandırılmış geri bildirim ve meta-bilişsel yansıtma aracı olarak kullanılması için sınıf içi uygulamalara daha fazla zaman ayrılmalıdır. Bu, öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerinin sorumluluğunu almasını pekiştirecektir.

- İleri Araştırmalara Yönelik: Bu çalışmanın bulguları, programın niyetini yansıtmaktadır. Gelecek araştırmalar, 11. Sınıf programında merkezi bir rol oynayan Felsefi Metin Yazma becerisinin, öğrencilerin eleştirel düşünme ve argümantasyon becerileri üzerindeki uzun vadeli etkisini inceleyen boylamsal çalışmalarla desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1998). *Felsefe terimleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılap.
- Aktulum, K. (2010). Felsefi metin okuma ve yazma yöntemleri II. *Art-e Sanat Dergisi*, 3(5), 1–23.
- Cevizci, A. (2010). *Felsefeye giriş*. İstanbul: Sentez.
- Demircioğlu, A., & Duman, E. Z. (2013). 1935 ve 2009 felsefe öğretim programlarına göre yazılmış ders kitaplarındaki çeşitli felsefe kavramlarının karşılaştırılması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 271–277.
- Dombaycı, M. A. (2014). A study into philosophical anthropology of the teaching of philosophy in Turkey. *The Anthropologist*, 18(2), 315–324.
- Duman, E. Z., Arslan, A., & Küçükşabanoğlu, Ö. (2023). The place of intelligence games in philosophy and logic education. *Science Insights Education Frontiers*, 17(1), 2651–2676.
- Duman, E. Z., Küçükşabanoğlu, Ö., & Demiralp, N. (2023). Cumhuriyet dönemi felsefe dersi öğretim programıyla ilgili çalışmaların incelenmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, 9(117), 9468–9477.
- Gökberk, M. (1966). *Felsefe tarihi*. Remzi Kitabevi.
- Hlobil, U. (2017). *Reading and writing philosophy* (1–38). extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://sophiaconcordia.com/wp-content/uploads/2022/08/reading_and_writing_philosophy.pdf adresinden erişilmiştir.
- İlkel, S., & Duman, E. Z. (2024). 2024 yılı felsefe dersi öğretim programındaki değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler USBED*, 6(11), 407–424.

- Kızıltan, Ö., & İnanç, H. B. (2024). Ortaöğretim felsefe dersi (10. sınıf için) öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri: Afyonkarahisar ili örneği. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 508–524.
- Koç, E. (2009). Felsefe nedir?. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 221–231.
- Küçükşabanoğlu, Ö., & Duman, E. Z. (2024). G. E. Moore düşüncesi ekseninde: “felsefe nedir?”. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 11(111), 1714–1724.
- Manav, F. (2015). Cumhuriyetten günümüze ortaöğretim felsefe dersi öğretim programlarında Türk düşüncesi ve 2009 programına yeni bir ünite önerisi olarak Türk düşüncesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (19), 173–180.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2024). *Ortaöğretim felsefe dersi (10 ve 11. sınıflar) öğretim programı*. Ankara.
- Uygur, N. (2019). *Felsefenin çağrısı*. Yapı Kredi.

**TÜRKİYE VE DÜNYADA
FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ**

yaz
yayınları

YAZ Yayınları
M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar / AFYONKARAHİSAR
Tel : (0 531) 880 92 99
yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com